VICTOR BRĂTULESCU

CETATEA HÂRŞOVA ÎN LEGĂTURĂ CU DOBROGEA ŞI CU ŢINUTURILE ÎNCONJURĂTOARE

Extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
Anul XXXIII, Fascicola 105 — Iulie-Septemvrie 1940.

1 9 4 0

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI, IMPRIMERIA NAŢIONALĂ — BUCUREŞTI

VICTOR BRĂTULESCU

CETATEA HÂRŞOVA ÎN LEGĂTURĂ CU DOBROGEA ŞI CU ŢINUTURILE ÎNCONJURĂTOARE

Extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
Anul XXXIII, Fascicola 105 — Iulie-Septemvrie 1940.

1 9 4 0

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI, IMPRIMERIA NAŢIONALĂ — BUCUREŞTI

1638

CETATEA HÂRŞOVA ÎN LEGĂTURĂ CU DOBROGEA ŞI CU ŢINUTURILE ÎNCONJURĂTOARE

Călătorul care vine din nesfârşitul **Bărăgan**, urmând cursul Ialomiţei spre răsărit, vede în zare, în bătăile razelor asfinţitului, o ridicătură roşietică profilându-şi înălţimile în albastrul prăfuit al depărtărilor, dincolo de Dunăre. (Fig. 1 şi 2).

Fig. 1. — Hârşova. Vedere de peste Dunăre.

Masivul de piatră impune însă nu prin înălţimea sa ci prin zidul stâncos şi abrupt, care coboară până în matca Dunării ale cărei ape bat de veacuri poalele calcaroase ale acestei stânci bătrâne. (Fig. 3, 4).

Pentru aşezarea ei în acest loc, unde se adună apele risipite ale Dunării, pentruca apoi, luând pe ale Ialomiţei să se împrăştie din nou în bălţile Brăilei, stăpânii de odinioară au folosit-o ca punct de suprave-

trimite o solie ca să-i înștiințeze că el e gata să-i ajute în aceste lupte, cu condiția că Atéas, bătrân de 90 de ani, să-l lase moștenitorul țării sale. De formă, Atéas primește condiția aceasta, iar Filip trimite îndată un detașament de soldați, cari aveau misiunea de a spiona mișcările lui Atéas. Acesta se indignează de graba lui Filip și îl înștiințează că nu mai primește nicio condiție și că în ce privește moștenirea, să afle că fiul său este tânăr și sdravăn, iar Sciții, sunt destul de puternici pentru a i se opune cu armele.

Filip pornește cu oaste împotriva lui Atéas și, ca în orice împrejurare de acest fel, începe preliminarii diplomatice. Scitul Atéas, căruia, după mărturia unui grec *Ismenias*, îi plăcea mai mult nechezul cailor decât muzica, la toate cererile lui Filip răspunde, *more scitico*, scurt și ironic.

La cererea lui Filip de a plăti o contribuție de războiu pentru banii cheltuiți cu asediul Bizanțului, cetate vrăjmașă Sciților, Atéas îi răspunde că dintr'o țară săracă și neproductivă nu poate scoate atâta aur ca să-l mulțumească pe marele Filip și decât să-l jignească trimițându-i prea puțin, mai bine nu-i mai trimite de fel.

Ajungând cu oștile în apropierea Sciților, Filip trimite vorbă lui Atéas că, la asediul Bizanțului, el a făgăduit să înalțe, la gurile Dunării, o statue de aramă lui Hercule și cere voie să treacă într'acolo spre a o așeza. Atéas îi răspunde cerându-i să-i dea statuia să o așeze el în locul dorit și făgăduiește s'o și păstreze neatinsă. Dacă însă, fără voia Sciților, Filip va încerca să ajungă la gurile Dunării, ei vor sfărâma statuia și vor face din ea săgeți.

După acestea lupta se încinge între cele două tabere. Macedonenii șovăie în fața elanului Sciților mai numeroși, dar unitatea de comandă a falangei și măsurile ce se iau împotriva acelora cari ar încerca să fugă, dau biruința Macedonenilor.

Lupta s'a dat, se pare, aproape de cetatea *Histria*.

La întoarcere Tribalii cer o parte din prada luată dela Sciți și fiindcă Macedonenii nu vor să le dea nimic, Tribalii îi urmăresc până în Balcani, unde îi atacă. Filip este rănit în coapsă, calul său cade mort, armatele intră în derută și Tribalii pun mâna pe o bună parte din prada de războiu a Macedonenilor. Cu oarecare greutate se străpunge linia din față a Tribalilor și armatele lui Filip se scurg prin pasul dela Serdica (Sofia), în Macedonia.

Angajat în luptele din Grecia, contra coaliției statelor grecești, ridicate de oratorul Demostene, Filip nu se va mai putea întoarce contra Tribalilor, altul va avea această sarcină. El este Alexandru cel Mare [1], despre care Herodot povestește că, venind în părțile noastre cu oștile sale, a găsit lanuri bogate și atât de înalte încât călărețul nu se putea vedea cu cal cu tot, iar pedestrașii ca să le poată străbate, țineau lăncile întinse de-a curmezișul, în înaintarea lor prin aceste lanuri.

Luptele pentru stăpânirea Dunării și prin urmare și a cetăților de pe malurile ei, cu capetele de pod și cu tot ce ține tactic și strategic de ele, au continuat și mai departe.

Lisimach, puternicul rege al Traciei, intră în luptă cu Dromichaites, regele Geților. Printr'un falș dezertor, acesta atrage pe Lisimach peste Dunăre, îl prinde cu oaste cu tot și, după ce potolește pe Geți cari voiau să-l omoare pe Lisimach și pe ai lui, îi dă un ospăț la care așează două mese: una bogată cu vase de argint și aur pentru Macedoneni, alta săracă și cu vase de lemn pentru Geți. La întrebarea lui Dromichaetes care masă e mai bună, Lisimach răspunde, cum era firesc: a Macedonenilor, la care Dromichaetes, după obiceiul locului, a întrebat: dacă este așa, de ce ați venit la sărăcia noastră?

În urma acestora, pacea se încheie la 292 a. Chr., Lisimach, care stăpânea și țărmul stâng al Dunării, pierde și acest țărm și cetățile din Dobrogea de pe țărmul drept: *Troesmis*, *Dinogetia*, *Aegissus*, la care Pârvan adaugă, pe bună dreptate, *Carsium și Capidava* [2].

Pentru stăpânirea acestor cetăți și a Dunării, luptele vor continua până la ivirea Romanilor, ca și după aceea, până ce, sfărâmând și ultimele resistențe, Traian va impune stăpânirea definitivă a Romanilor pe ambele maluri ale Dunării. Cel din urmă dintre împărații romani cari se ocupă cu refacerea cetății *Carsium* este Justinian [3].

---

[1] P. Nicorescu, *La campagne de Philippe en 339*. *Dacia* II, pp. 22—28.

[2] V. Pârvan, *Getica*, pp. 60—62.

[3] Idem. *Descoperiri nouă în Scythia Minor*, p. 12. După Procopius De Aedificiis, IV, 11.

II

EPOCA ROMANĂ

Războaiele civile romane, alimentate de armata recrutată din Iliria și Tracia, unde își găseau refugiu răsvrătiți ca Sulla [1], aveau să ducă la intervenția puterii de Stat a imperiului, care, potrivit sistemului, se manifesta fără pripă, cucerind și întărind pas

Fig. 3. Cetatea Hârșova. Vedere de peste Dunăre.

cu pas noua provincie tracică. Imperiul roman se înfigea adânc în Peninsula Balcanică împingându-și legiunile spre Portul Euxin așa fel încât prin anul 46 după Hristos, Moesia inferioară, deci Dobrogea noastră, era ținut roman, pacificat de armatele imperiale ale Romei.

Suetoniu atribue lui Octavian trei biruințe asupra Dacilor [2], când, dacă nu ar fi fost marea revoluție ilirică, Romanii s'ar fi putut îndrepta împotriva Dacilor, «când

[1] N. Iorga, *Istoria Românilor*, Vălenii de Munte, 1936, I, p. II, p. 25.
[2] *Ibid.*, p. 50.

nu era la Nordul Dunării, o mare putere dacă de zdrobit.

Pentru a se îndrepta contra însăși fortăreței dace îi trebuia Imperiului însă drumul dela Apus și pentru aceea se făcu legătura din Alpi spre Dacia mijlocie prin supunerea popoarelor alpine, care fură cucerite numai în anii 16—14, și a Panoniei» [1].

Pentru potolirea populațiilor din aceste părți, deprinse cu libertatea, Romanii au avut de lucru aici, iar pentru supravegherea lor «au ridicat Sirmium și Servetium» [2].

În acest fel se explică și lanțul de cetăți și castre de pe malul drept al Dunării, foarte dese în Dobrogea și ridicarea, de împăratul Traian, a cetăților din Tracia: *Nicopolis ad Istrum*, *Nicopolis ad Mestum*, *Serdica* (Sofia), *Pantalia* (Küstendil), *Anchialos* (Anchialo), *Bizye* (Viza), *Augusta Traiana* (Beroe în antichitate, Stara Zagora astăzi), *Topiros*, *Hadrianopolis*, *Plotinopolis*, *Traianopolis*, *Oescus* (astăzi Gigen)

[1] *Ibid.*, pp. 50—51.
[2] *Ibid.*, p. 51, după Domaszewski.

aceasta din urmă pe malul drept al Dunării, la confluența cu Oltul, cunoscută mai ales sub numele *Colonia Ulpia Oescus* [1].

Pentru a-și asigura libertatea de mișcare în părțile apusene ale Daciei, în vederea luptelor ce avea să poarte în acele părți pentru a ținea sub amenințare frontul răsăritean al Dacilor și de sigur, pentru a nu fi surprins de vreun atac în aceste părți ale Moesiei, Traian ia măsuri militare în Dobrogea. El « stabilește două tabere legionare la Durostorum (Silistra) și la Troesmis (Iglița), în părțile Tulcii și fortifică sau ridică cetăți noi pentru trupele auxiliare, între care: *Ulmetum și Carsium*».

Tot lui Traian « se datoresc două cetăți noi: Tropaeum Traiani și Marcianopolis » [2] (Varna).

O rețea de drumuri lega aceste cetăți pentru a asigura mișcarea trupelor dintr'un punct în altul, pentru aprovizionare și pentru orice fel de comunicații terestre. Prin Ulmetum « probabil direct dela Marcianopolis, trecând prin Tropaeum la Noviodunum, dela Tomis la *Carsium*, dela Histria la Capidava » [3]. (Pl. I).

Drumurile Dobrogei erau bine orânduite în scop militar și administrativ.

Un punct principal de legătură, cum vom vedea, era *Carsium, Hârșova* de astăzi. (Pl. II).

Dar nu numai Traian, care se dovedește un mare strateg și un admirabil organizator, se folosește de punctul strategic dela *Hârșova*, ci înșiși Grecii își avuseseră aici o așezare al cărei scop era acela de a ocroti năvile de comerț de pe Dunăre, veghind asupra atacurilor ce se puteau produce de pe celălalt mal, getic, din susul sau din josul Dunării [4].

Drumurile de care vorbește învățatul Roberto Paribeni, pomenit mai sus, erau bătute cu mult înainte, de Tomitani-Greci din Tomis — care ajung și la *Carsium*, unde sunt pomeniți într'o inscripție greacă, preromană [5].

O piatră împodobită cu sculptură, provenită dela o altă construcție, aflată în temelia zidurilor turnului principal, în săpăturile ce am întreprins în vara anului 1939, confirmă cele de mai sus. După dărâmarea vechei așezări sau din ruinele vreunui templu, meșterii au folosit materialul bun, cum au crezut ei mai bine (Fig. 7).

În aceleași săpături am mai descoperit în laturea de Nord și o cornișă de piatră sculptată care va fi servit de ornament de colț al unei frize mai lungi (Fig. 8).

Comerțul era aici în floare și vasele de Rhodos în care se aducea vin și untdelemn pentru « *Dacii noștri* », găsite tot la *Carsium*, sprijină cele arătate până aici [1].

De aici, pe valea Ialomiței, pe a Buzăului și pe a Teleajenului, se putea ajunge în inima Ardealului, după cum cel care ar fi coborît din Ardeal, pe aceleași drumuri, care se înnodau la gura Ialomiței, prin *Carsium* și « prin Ulmetum, ajungea fără cel mai mic înconjur de-a dreptul la Histria » [2].

Iată ce a înțeles politica romană care înființează la 46, vămile Dunării, unde se așezau vameșii, ale căror rude și ai căror prieteni se aciuiau pe lângă aceștia ajutându-i ca mici negustori, zarafi, antreprenori, mijlocitori chiar și arendași [3].

Mai mult decât atât, Traian înțelege importanța tactică și strategică a punctului din a cărui înălțime poți supraveghia Dunărea pe mari distanțe în sus și în jos și de unde, în mai puțin de o oră, ești pe țărmul dacic, la gura Ialomiței. Aici se fixează « garnizoana escadronului al doilea spaniol al Arabacilor, cari își clădesc cetatea de pază » [4], în anul 103, anul începerii celui de al doilea războiu al lui Traian cu Dacii (Fig. 9).

Să fi fost în gândul comandantului roman planul unui atac în Dacia și prin acest punct?

Nu pare probabil pentru mai multe pricini și anume:

1. O pătrundere în Dacia prin acest loc ar fi însemnat o greșeală asemănătoare cu aceea a lui Darius, de odinioară, căci în afară de întinsul nesfârșit al Bărăganului,

[1] Roberto Paribeni, *L'Ordinamento della Conquista di Traiano. Dacia* II, 1925, pp. 16—19.
[2] *Ibid.*, p. 19.
[3] *Ibid.*, p. 20.
[4] Al. Arbore, *Înfățișarea etnografică a Dobrogei în antichitate. Dobrogea 1878—1928*, Buc. 1928, p. 128.
[5] *Ibid.*

[1] V. Pârvan, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării.* București, 1922, p. 55.
[2] *Ibid.*, p. 142.
[3] *Ibid.*, p. 142.
[4] *Ibid.*, p. 162. Vasile Christescu, *Istoria militară a Daciei romane*, București 1937, pp. 13—23. Radu Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja. La Dobroudja*, București, pp. 140, 160, 161, 163.

masivul păduros al Vlăsiei ar fi opus armatelor romane un obstacol foarte serios.

2. Drumul până la Sarmisegetuza era cam de cinci ori mai lung decât acela pe care şi l-a ales Traian spre a nimici învierşunata rezistenţă dacă.

3. Pierderile şi obstacolele armatei romane ar fi fost cu mult mai mari.

4. Timpul de cucerire s'ar fi lungit cu cel puţin doi, trei ani.

Într'un singur caz ar fi fost de folos un atac pe aici, în cazul unui atac demonstrativ care ar fi avut de scop angajarea pe două fronturi a armatelor dace.

Împăratul Traian nu s'a aventurat în asemenea atacuri pentru motivele logice arătate mai sus şi pentru un alt motiv care se adaugă: *lipsa totală de drumuri şi mai ales lipsa de cunoaştere a locurilor în aceste părţi.*

Cetatea Carsium a avut un caracter defensiv în vremea celui de al doilea războiu dacic. Populaţia amestecată a provinciei dintre Dunăre şi Mare, ca şi aceea înrudită, din imediata apropiere, de pe ţărmul stâng al Dunării, îşi va fi căutat liniştită de rosturi, sub ocrotirea autorităţii romane, în vreme ce în laturea de Apus a Daciei se juca ultima carte a libertăţii unui popor viteaz dar cu mult înapoiat faţă de adversarul roman.

Stratagema romană s'a dovedit perfectă. Luptele începute în vremea lui Domiţian şi continuate de Traian duc la cucerirea Banatului, după primul războiu dacic. Înaintarea pe de altă parte, în Nordul Moesiei inferioare, avea de scop tăierea legăturilor Dacilor cu stepa scitică, de unde Dacii puteau primi ajutor, iar presiunea romană exercitată din Sud avea de scop împingerea spre Nord a forţelor dace strânse ca în cleşte de armatele romane din Estul şi Vestul Daciei.

III
EPOCA NĂVLIRILOR BARBARE

Cauzele care au dus la scăderea autorităţii imperiului roman şi la încurajarea barbarilor năvălitori trebue căutate în însăşi evoluţia politicei interne a Statului roman. Cred că aceste cauze pot fi reduse la două şi anume:

1. Scăderea autorităţii Senatului, pricinuită de creşterea fără frâu a puterii împăratului şi

2. Amestecul armatei în conducerea trebilor politice ale Statului. Acest amestec se datora pe de o parte ambiţiei generalilor comandanţi de armate cari râvneau la roluri mai importante, ca o răsplată firească pentru luptele purtate întru apărarea graniţelor, pe de alta conflictelor care se iveau des între ei, şi autoritatea centrală, deci Senatul, şi în sfârşit concurenţa dintre grupurile de armate, care, fiecare ar fi vrut ca generalul său să fie împărat roman. Efectul acestor sbuciumări interne, cum era şi firesc, a fost înteţirea atacurilor barbare care a dus la compromisurile cunoscute între Romani şi între barbari, având drept urmare părăsirea provinciilor dela marginile imperiului în seama barbarilor, şi retragerea, încetul pe încetul, către centrul imperiului de unde porniseră odinioară cuceritorii lumii vechi.

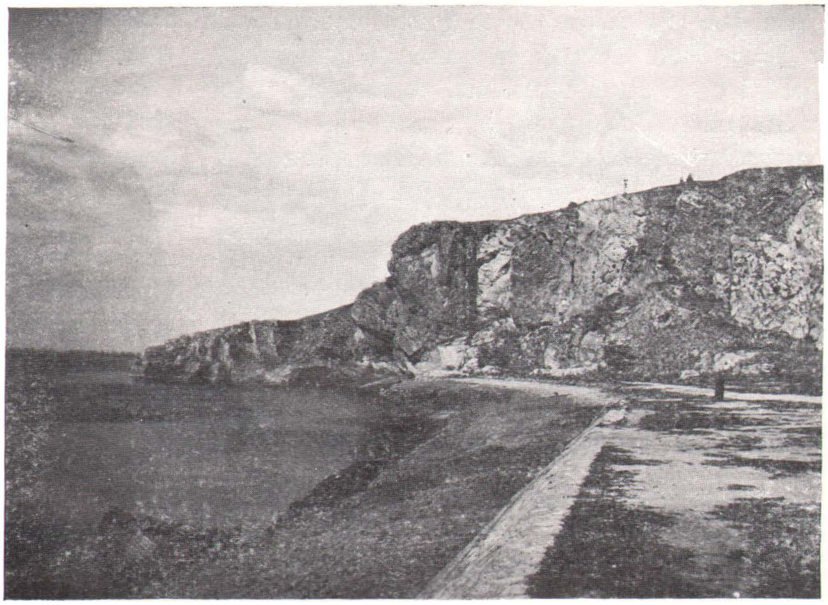

Fig. 4. — Hârşova. Stânca pe care se află cetatea Carsium.

Lumea intra într'o nouă fază istorică. Popoarele înconjurătoare începuseră a se mişca.

Cu toată violenţa atacurilor, imperiul roman n'a căzut cu uşurinţă ci, precum se întinsese pas cu pas, tot aşa n'a cedat decât pas cu pas pământurile pe care le

civilizaseră în gradul cel mai înalt posibil pentru acea vreme. Ceva mai mult, elementele romanizate au asimilat pe năvălitori în așa măsură încât chiar acolo unde limba a dispărut, antropologia arată păstrarea perfectă a tipului roman; în alte părți se păstrează graiul romanic deși nu totdeauna tipul este cel romanic.

Cei dintâi barbari cari atacă imperiul roman sunt Goții, de neam germanic, scoborîtori dinspre Nord din preajma Mării Baltice. Aceștia cuprind podișul Transilvaniei la 260.

La 268 o coaliție de neamuri germanice, în frunte cu Ostrogoții, cari au inițiativa, hotărăsc să atace imperiul roman din mai multe părți. Din coaliție făceau parte Vizigoții, Gepizii, Herulii, Peucinii și Alamanii. Alamanii sunt bătuți de împăratul Claudius al II-lea. Ceilalți veniți dinspre Nord-Est se îmbarcă pe 2.000 de corăbii, în număr de 320.000 și atacă Tomis; alții debarcă și atacă Mancianopolis «*jefuind Moesia și Tracia, iar alții Byzanțul și orașele de pe coasta Mării Egee, ajungând până în Cyclade și Cypru*» [1].

O expediție a Goților în Moesia inferioară este întâmpinată la Naissus (Niș) de împăratul Claudius. Goții ies zdrobiți din această luptă în care au pierdut 50.000 de oameni.

Aici s'a distins comandantul cavaleriei romane, *Aurelian*, care, în anul următor (270) urcă treptele tronului împărătesc, în urma morții, de ciumă, a lui Claudius.

În general Aurelian a fost prea aspru judecat pentru retragerea sa la Sudul Dunării, lăsând în seama Goților Dacia. Dacă socotim însă că Aurelian a păstrat mai toate capetele de pod de pe țărmul stâng al Dunării, atunci ne putem da seama că de fapt tot el era stăpânitorul părții de Sud a Daciei. În afară de aceasta Aurelian trebue să alerge la toate hotarele imperiului pentru a face față dușmanilor cari năboiau prin toate părțile. El luptă împotriva Iutungilor, de neam germanic, intrați în Italia, aleargă în Panonia pentru a se împotrivi Vandalilor, Sarmaților și Iazygilor. În 271 se îndreaptă contra Goților pe cari îi bate la Dunăre, îi alungă prin Muntenia de astăzi

[1] Vasile Christescu, *Istoria militară a Daciei romane*, București 1937, p. 95.

și li ucide regele, pe *Cannabaudes* [1]. Pornește împotriva reginei *Zenobia din Palmyra*, în 272, dar în această vreme năvălesc în Moesia Carpii, dela care ni-a rămas numele munților noștri, Carpații. Atunci Aurelian se întoarce pe la Byzanț, Anchialos, Callatis și ajunge la Tomi, urmând drumul de pe marginea Mării Negre, pe care umblase cu 611 ani înainte Filip, regele Macedonenilor și tatăl lui Alexandru cel Mare. Dela Tomi, pe unul din drumurile care duceau spre Dunăre, își îndreaptă oștile asupra Carpilor pe cari îi bate între *Carsium* și *Sucidava*, după cum arată o inscripție de la Durostorum [2].

Sub presiunea Goților, *Carpii* mai trecuseră în aceste părți ale Scythiei Minor, în anul 238 d. Hr., când au devastat Histria [3]. Romanii, pentru a împiedeca pe barbari de a trece Dunărea, întăresc garnizoanele de pe marginea ei, după cum vorbește o piatră miliară, găsită la *Carsium*, care datează din timpul împăraților Valerian și Gallian, fiul său (253—60) [4].

Revenind acuma asupra retragerii lui Aurelian în Sudul Dunării, la 275, cu păstrarea capetelor de pod dela «*Lederata, Trierna, Drobeta, Sucidava*, precum și altele din câmpia munteană, ca bunăoară castrul dela Barboși, la gura Siretului» [5], constatăm că Aurelian luase măsurile cerute de împrejurări pentru a apăra granița Dunării.

Căderea sub Goți, la 260, a podișului Transilvaniei, însemna pentru Romani pierderea unui puternic bastion, rezemat la Sud și Est pe lanțul Carpaților, la Nord pe ramificațiile acestora, iar la Vest pe Munții Apuseni.

Fără acest bastion, al cărui câmp strategic cuprindea Banatul și Șesul muntean, stăpânirea romană era iluzorie la Sudul Carpaților și în Vestul Munților Apuseni. De aceea retragerea peste Dunăre, ordonată la 275 de Aurelian, cu păstrarea capetelor de pod de pe malul stâng, apare îndreptățită din punct de vedere al apărării, în această perioadă defensivă a armatelor romane.

[1] R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București, 1938, p. 375.
[2] Vasile Christescu, *o. c.*, p. 100.
[3] Al. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea. Analele Dobrogei* III, 2, p. 237.
[4] R. Vulpe, *o. c.*
[5] Vasile Christescu, *o. c.*, p. 101.

Pentru a supraveghia mișcările din câmpia munteană și pentru a apăra această câmpie, Romanii s'au folosit de soldați aduși din ținuturi asemănătoare cum sunt acei *Suri sagittarii* cari « *par să fi staționat la Luciu pe Ialomița sau la Piua Petrei, la gura Ialomiței* » [1].

La început acești *Suri sagittarii* « *alcătuiau cete care se conduceau independent, mai târziu s'au organizat în numeri dintre care unul avea reședința într'o localitate din Dobrogea, pe lângă gura Ialomiței, poate la Carsium. Rostul acestor numeri era să aibă în observație și apărare câmpia getică; făceau, mai bine zis, un fel de poliție. Întocmai ca Maurii și Palmyrienii, ei trebue să fi fost călăreți* » [2].

Rezultă cu prisosință, din cele de mai sus, că Dunărea a fost păstrată ca linie strategică de Romani ca și de Byzantini cari au urmat învățămintele Romanilor.

« *Când valul năvălirii barbarilor se abate asupra Daciei romane, niciodată imperiul nu cedează linia Dunării. Acolo se dau luptele cele mari, susținute de cetățile tari ce acoperiau întreg ținutul* » [3].

Pentru păstrarea acestui hotar împotriva barbarilor, împărații romani din Byzanț fac toate sforțările.

« *Paza Dunării o făcea flota care avea și ea din loc în loc stații întărite ca niște cetăți pe malul înalt al Dunării* » [4].

La adăpostul acestor măsuri, vieața romană a Dobrogei înflorea în sate *(vici)*, conduse de *magistri*, în ținuturi rurale *(territoria)*, conduse de *quinquennales*, în slobozii (braniști), *(pagi)*, conduse de *praefectus pagi* sau *princeps loci* care aduna dările către stat prin acei *questores vicorum*.

Pentru sfaturile obștei erau acele consilii de « *oameni buni și bătrâni* », *decuriones* [5].

Apărarea Dunării a fost înțeleasă și de Otomani nu numai de Bizantini și Romani, căci au întărit și au refăcut și ei cetățile de pe malul drept [6]. Și lucrul acesta l-au văzut și Domnii de mai târziu ai Țării Românești și ai Moldovei.

Dar încetul pe încetul lumea se transformă; sub presiunea Goților, Slavii încep a se strecura pe aici, în drumul lor spre Balcani încă de prin secolul al II-lea pentru a continua în al III-lea și al IV-lea [1].

Goții. Prin secolul al IV-lea apar Hunii din fața cărora Goții sunt nevoiți să se retragă. În înțelegere cu *Procopius*, adversarul lui *Valens*, Goții pătrund în imperiu dar sunt bătuți de Valens și colonizați pe marginea Dunării care și în acest războiu este folosită de flota romană pentru susținerea atacurilor împotriva Goților, în 367 [2].

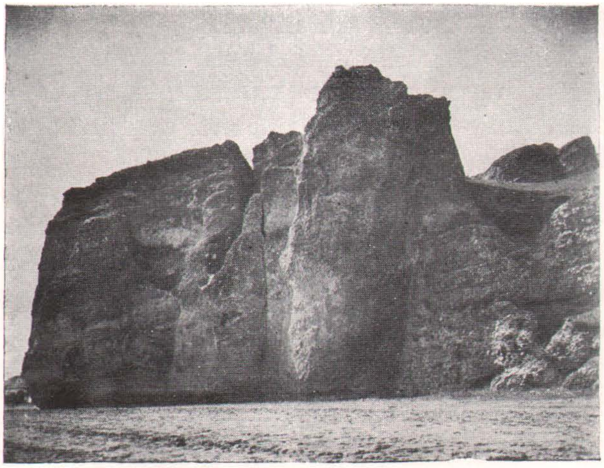

Fig. 5. — Hârșova. Colți de stâncă și urme de ziduri în laturea de Sud.

În anul următor, în 368, *Valens* este obligat de împrejurări să *reia proiectul unei ofensive în Muntenia* », iar punctul de trecere pe care și-l alege este locul din care poate supraveghia cu ușurință mișcările de pe celalt mal și de pe Dunăre, *Carsium*. « Apele mari ale Dunării, revărsate îl fac să-și piardă vara așteptând, cu armata adunată, în apropiere de *Carsium* în *vicus Carporum* » [3].

Goții pradă Scythia Minor în 378 și parte din ei se așează aici.

În epoca lui *Teodosie* al *II-lea* (408—450) Scythia Minor (Dobrogea) cuprindea un număr de *șaptesprezece garnizoane* puse sub ascultarea șefului militar al Traciei, a cărui grijă deosebită era paza Dunării [4].

[1] Vasile Christescu, o. c., p. 200.
[2] *Ibid.*, p. 200.
[3] N. Bănescu, *Dobrogea byzantină, Ducatul de Paristrion. Dobrogea. Cincizeci de ani de vieață românească*, 1928, p. 297.
[4] Al. Arbore, *Înfățișarea Dobrogei in antichitate. Dobrogea*, p. 185.
[5] *Ibid.* După Pârvan, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, p. 105.
[6] N. Iorga, *Les chateaux occidenteaux en Roumanie. Buletinul Com. Mon. Istorice*, 1929, p. 51.

[1] Al. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea. Analele Dobrogei*, an. III, no. 2.
[2] R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja. La Dobroudja*, p. 310.
[3] R. Vulpe, *o. c.*, p. 310.
[4] N. Bănescu, *o. c.*, p. 297.

Hunii. La 449 împăratul Teodosie II-lea este obligat să încheie pace cu Hunii lui Atila cărora trebue să le plătească tribut. Pe acea vreme și mai ales după plecarea Vizigoților (408), Dobrogea era slab apărată. Teodosie nu mai poate stabili vechea autoritarte romană, fiind obligat a ceda câteva capete de pod, pe malul drept și « *după o informație fragmentară cetatea Carsium fu cedată Hunilor*. Situată în fața vărsării Ialomiței, la capătul drumului principal care străbătea stepa Bărăganului, această localitate era destinată să supravegheze un important punct de invazie » [1].

Din acest cuib întărit Hunii puteau « amenința necontenit pe federații imperiului din lăuntrul Dobrogei și din cetățile pontice » [2].

Contra lor cari, pe lângă ocuparea cetății *Carsium*, mai stăpâneau și la *Noviodunum*, între domnia lui Teodosie I-iu și Teodosie al II-lea, și contra Goților se începe ridicarea valului dintre Tomi și Axiopolis, lucrându-se cu grabă dela ambele capete [3].

Hunii însă nu rămân aici prea mult și după refuzul împăratului Marcian (450—457) de a le plăti tributul ei se îndreaptă spre Apus, răspândind groaza printre națiunile peste care călcau, până când, în anul 451, sunt zdrobiți în bătălia de pe Câmpiile Catalaunice, de generalul roman *Aëtius*, de fel dela Durostorum. Acesta le cunoștea obiceiurile fiindcă în copilărie fusese ostatec la Vizigoții lui Alaric și la Huni [4].

Cel care a reluat cu mai multă energie problema apărării Dunării, linie strategică permanentă în preocuparea împăraților romani, este împăratul Justinian (527—565). Cu gândul la o nouă perioadă ofensivă, el ia măsuri de întărire a capetelor de pod « stabilind puncte de sprijin ofensive la *Daphne* în fața *Transmariscei* și poate la Barboși în fața *Dinogetiei*. Capul de pod, care exista în secolul II și III la gura Ialomiței în fața *Carsiumului*, își va fi recăpătat valoarea » [5].

În această vreme, comandantul oștilor din Scythia Minor era *Baduarius*, iar în Moesia Inferior, *Iustin* [1].

Avarii au trecut și ei prin Dobrogea după ce au părăsit drumul *Naissus-Serdica* (Niș-Sofia), luptând în Dobrogea cu generalul Priscos al împăratului Mauriciu (582—602) [2].

În timpul unor prădăciuni făcute de acești năvălitori prin părțile Balcanilor, la 571, un soldat din armata generalului bizantin *Comentiolus*, care lupta împotriva lor, a rostit « *în graiul țării* », celebrele cuvinte însemnate de cronicarul bizantin: « *Torna, torna, fratre !* » [3].

IV

EPOCA BIZANTINĂ

Bulgarii sunt și ei trecători ca și ceilalți barbari năvălitori. Ei trec Dunărea din Onglos în Peninsula Balcanică sub conducerea lui *Asparuch*, la 679, în timpul împăratului Constantin Pogonatos care a întreprins o expediție nefericită contra lor [4], își aleg de capitală Preslavul în fața trecătorilor care duceau la Constantinpol, întemeiază un stat în părțile Balcanilor, fără a ajunge să stăpânească cetățile de pe litoralul Mării Negre și nici Scythia Minor și ajung la mare înflorire în vremea țarului Simion, care moare în anul 927. După el puterea Bulgarilor scade. Ca să scape de ei, Byzantinii chiamă pe *Sviatoslav*, un prinț rus din Kiev care îi bate în două reprize în anii 968 și 969, dar nu mai pleacă înapoi și se așează la Silistra [5].

Rușii lui Sviatoslav sunt bătuți de Ioan Tzimiskes la Durostolon (Silistra) în anul 972 și sunt alungați; moștenitorul tronului bulgar este scos din mâna lor și adus la Constantinopol unde i se dă un rang nobilitar, Patriarhul de Silistra e coborît la rangul de Mitropolit și supus Patriarhiei de Constantinopol.

Silistra devine reședința strategului pentru părțile bulgărești [6].

---

[1] R. Vulpe, *o. c.*, p. 319.
[2] *Ibid.*, p. 319.
[3] *Ibid.*
[4] *Ibid.*, p. 320.
[5] *Ibid.*, p. 327.

---

[1] N. Bănescu, *o. c.*, p. 298.
[2] Al. Arbore, *O încercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea. Analele Dobrogei*, an. III, no. 2.
[3] C. Brătescu, *Populația Dobrogei. Idem*, p. 211.
[4] *Ibid.*, p. 211. N. Bănescu, *o. c.*, p. 298.
[5] *Ibid.*
[6] *Ibid.*, p. 298.

După sfărâmarea puterii Bulgarilor, după alungarea Ruşilor din părţile Silistrei şi aşezarea strategului bizantin la Durostolon, Scythia Minor capată o mai mare dependenţă de Byzanţ, iar Silistra capată importanţa cuvenită unei capitale de ţinut. Strânsă din trei părţi de imperiul bizantin Bulgaria de Vest cade sub loviturile împăratului Vasile al II-lea Bulgaroctonul care, la 1018, isprăveşte cu ţara lui Samuel, aşezând la Scoplje un « strateg (duce, catepano ») al Bulgariei [1].

O nouă împărţire administrativă va căpăta părţile sud-dunărene ale imperiului bizantin, care amintea, în această formă, imperiul lui Aurelian. Ducatul dela Scoplje numără patrusprezece duci dela 1026 la 1185.

În această vreme apare şi ducatul de *Paristrion* cu reşedinţa la Dristra (Silistra). Un alt ducat este cel cu reşedinţa la Adrianopol, care toate la un loc dădeau armatele trebuitoare pentru luptele ce se purtau contra Pecenegilor şi Cumanilor din Nordul Dunării. O ultimă încercare a Ruşilor de a cuprinde Byzanţul dă greş. Ei sunt bătuţi la intrarea în Bosfor. La intoarcerea pe uscat, Ruşii lui Vladimir sunt întâmpinaţi la Varna şi crunt bătuţi in 1043, de vestitul general Katakalon Kekavmenos, trimis mai apoi în Armenia, impotriva emirului Tovin. Fiindcă acest general se înrudeşte cu noi să ne oprim asupra lui.

Generalul Katakalon Kekavmenos se trăgea dintr'o familie nobilă a lui *Demetrios Polemarchios* şi din şeful *Valahilor* din Elada, *Niculiţă* [2]. În două opuscule asupra cărora s'au ivit discuţii în ce priveşte pe autor [3], fie el, fie altul care îi cunoştea vieaţa de familie, dă sfaturi militare urmaşilor, se fixează norme de conducere în vieaţă, îndemnând pe urmaşi la supunere faţă de împăratul bizantin.

Oricare ar fi autorul care, după argumentele aduse de d-l Bănescu împotriva învăţatei engleze Georgina Buckler, nu este generalul, găsim în opera aceasta o mulţime de ştiri privitoare la întâmplările timpului, foarte folositoare pentru Istorie.

[1] *Ibid.*, p. 299.
[2] N. Iorga, *Médallions d'histoire littéraire byzantines* I. *Les historiens. Byzantion* 2, 1925, p. 278.
[3] N. Bănescu, *Păreri nouă asupra lui Kekavmenos*. Mem. Sec. Ist. s. III, T. XIX, mem. 20, 1937.

Aflăm de aici despre luptele Bulgarilor şi Pecenegilor ca şi ale Ruşilor şi Waregilor împotriva imperiului bizantin, felul cum se administrau provinciile, prăbuşirea « de pe tron în Constantiopole » a lui Mihail al V-lea, pierderea coroanei de către *Stratiotikos*, biruinţa lui Kekavmenos asupra rebelului Isaac Comnenul, acelaşi general Kekavmenos « care a mai asistat la căderea lui Mihail al VII-lea Dukas şi la aceea a lui Botaneiates » [1].

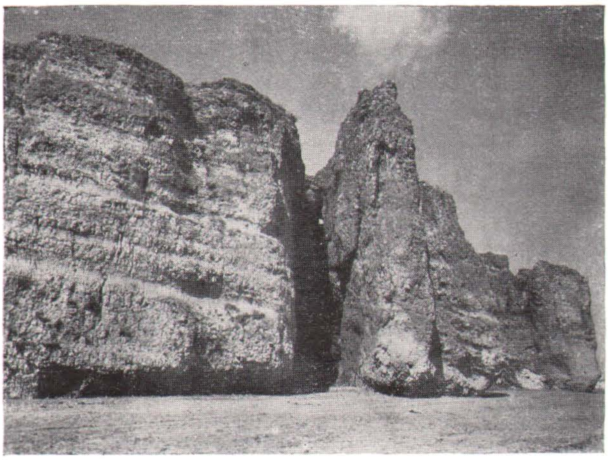

Fig. 6. — Hârşova. Spărtură între stânci cu locul de coborîre spre Dunăre.

Cel care apără palatul lui Mihail al V-lea împotriva mulţimilor întărîtate este generalul Katakalon Kekavmenos.

Mai aflăm şi de sfatul lui Kekavmenos de care nu s'a ţinut seamă şi care era de a se « odihni trupele înainte de luptă », din care pricină, în lupta dela *Diampolis* în iarna anului 1048—1049, armata bizantină pusă sub comanda lui Constantin Arianitis este înfrântă [2].

Singur Kekavmenos cu o mână de ostaşi de ai săi se împotrivesc Penecegilor până ce cad cu toţii. Un Peceneg, *Galinos*, văzându-l grav rănit şi cunoscându-l « de când avusese comanda în Paristrion, îl ridică, îl duse în cortul său şi-l îngriji aducându-l la vieaţă » [3].

Generalul Katakalon Kekavmenos este acela care în ziua de 19 Aprilie 1042, încărcat de glorie, venea să raporteze

[1] *Ibid.*, p. 7.
[2] *Ibid.*, p. 9. Faptul că autoarea engleză n'a observat că în cartea amintită se face confuzie între comandanţi, fiind trecut Constantin Arianites, în locul lui Nikephoros, pe lângă alte argumente, dă dreptate d-lui N. Bănescu.
[3] *Ibid.*, p. 10.

împăratului succesele avute împotriva Arabilor în luptele din Sicilia, după ce apărase strălucit Mesina și care, văzând palatul amenințat de mulțimea furioasă pe împărat, un parvenit, fiindcă alungase pe împărăteasa Zoe, ia măsuri de apărare [1].

Luptele pe care le purtase sub comanda lui Maniakes, împotriva Arabilor în Sicilia s'au dat în 1038. La 1042 îl găsim, împotriva răsculaților din Capitală, în 1044 în calitate de șef al orașelor și ținuturilor dela Dunăre, nimicește, lângă Varna, pe Rușii cari se întorceau pe uscat, după înfrângerea suferită în fața Bosforului în 1043, în 1044 este duce de Iberia, în locul generalului Iasites, destituit în urma dezastrului suferit în Armenia.

În 1047 este guvernator al Armeniei, în *Ani* ; în această calitate ajută pe Aaron, comandantul Vaspurakanului, în lupta acestuia cu Turcii Selgiucizi.

Datorită sfaturilor și măsurilor pe care le ia Kekavmenos, armatele bizantine biruesc pe Turci. Sultanul Togrul trimite contra Bizantinilor pe Ibrahim Inal, numit Abramios de aceștia. Kekavmenos este de părere să atace pe Turci dincolo de frontierele imperiului, Aaron, celalt general, se opune și în 1048 se dă lupta de la *Gadubru*, unde centrul armatei bizantine comandat de *Lipartes* este înfrânt, deși în cele două aripi comandate de Kekavmenos și Aaron, armatele bizantine bat pe Turci. Succesele nu pot fi exploatate din pricina defecțiunii dela centru. Se încheie pace apoi între Turci și Bizantini. Urmează chemarea lui Kekavmenos la Dunăre, împotriva Pecenegilor precum am văzut mai sus. Pacea cu Pecenegii se încheie în 1053 și generalul se întoarce în Constantinopol. Ajunge apoi duce de Antiohia unde se cerea un general energic împotriva Arabilor. Răsturnarea politică dela Constantinopol aduce rechemarea lui, după care se pare că vestitul general s'a ținut de o parte de orice manifestare, până la adânci bătrâneți [2].

Pecenegii. În secolele IX-lea—X-lea îi întâlnim și în câmpia dobrogeană.

Sub Constantin al II-lea Monomahul ei năvălesc peste Dunăre în 1027. Împotriva lor este adus generalul Constantin Diogenes, cel care înfrânsese, cu câțiva ani înainte, ultima rezistență bulgară înfrângând pe *Sermon* la *Sirmium*, unde este apoi așezat ca strateg de Vasile Bulgaroctonul. De aici este luat și dus la *Dristra (Dorostolon)*, Silistra, « cea mai puternică cetate pe atunci, pe linia întărită a Dunării de Jos » [1].

Singuri sau împreună cu frații lor, Cumanii, ei atacă imperiul bizantin. Se pare că au stat în Borcea multă vreme, de unde, în timpul iernii, treceau Dunărea pe ghiață [2].

La 1048, în timpul lui Mihail, fiul lui Anastasios, duce de Silistra, se produce o mișcare în sânul Pecenegilor cari, în număr de 20.000, trec Dunărea sub conducerea lui *Kegen*, se botează și se așează în apropiere de Silistra, intrând în serviciul imperiului bizantin.

Din această pricină *Tyrak*, șeful legitim al Penecegilor se răzbună atacând și biruind armatele bizantine [3].

Pecenegii au fost folosiți și în interesul râvnitorilor la tronul Bizanțului. *Romanos Diogenes*, duce de Paristrion, comandă trupele bizantine contra Pecenegilor, dar ca să ajungă împărat la 1067, el provoacă o răscoală contra lui Constantin al X-lea, Dukas, sprijinit chiar de Penecegi, pe cari îi combătuse.

Cumanii. Ca și Pecenegii, *Cumanii* forțează trecerea în imperiul din Sudul Dunării sub *Isac Comnenul.* Acesta trimite împotriva lor pe *Basilios Apokapes*, duce de Paradunavis, deci de Paristrion, căruia îi adugă pe *Nikephoros Botaneiates*, duce de Scoplje.

Cei doi comndanți încercară zadarnic să împiedice trecerea Cumanilor. Aceștia izbutesc să treacă Dunărea, să bată armatele bizantine și să prindă pe ambii comandanți.

Fenomenul ridicării celor dela margini împotrivira ordinei centrale se va repeta întocmai ca și în epoca înălțării generalilor romani la rangul de împărați, cu sprijinul armatelor de sub comandalor. Cu ajutorul Cumanilor sau al altora, cum erau Pecenegii, duci de Paristrion ajung împărați. Este cazul

[1] Gustave Schlumberger, *Byzance et Croisades.* Paris, 1927, pp. 39—40.

[2] N. Bănescu, *Un duc byzantin du XI-e siècle: Katakalon Kekavmenos. Bulletin de la Section Historique.* Tom. XI. *Congrès de Byzantinologie de Bucarest. Memoires*, pp. 6—12.

[1] N. Bănescu, « *Paristrion* ». Un ducat de graniță bizantină în Dobrogea de astăzi. *Analele Dobrogei.* An. II, no. 3, p. 315. Idem. *Dobrogea*, 1928.

[2] Al. Arbore, *o. c.*, *Analele Dobrogei*, III, no. 2.

[3] *Ibid.* ; N. Bănescu, *Paristrion. An. Dobrogei* II, no. 3.

lui Nikephoros Botaneiatos care ajunge împărat la Bizanţ, după ce fusese duce de Skoplje şi mai apoi, alături de Basilios Apocapes, duce de Paristrion. Amândoi luptă împotriva Cumanilor la 1065. O nemulţumire vagă se ridica din cetăţile de margine împotriva Bizanţului. Această nemulţumire era hrănită şi de starea de spirit a năvălitorilor de dată recentă, care întreţineau şi profitau de pe urma acestor turburări.

Câte odată însuşi ducele trimis să liniştească lucrurile se dădea de partea nemulţumiţilor şi în loc de limpezire a lucrurilor imperiul bizantin se trezea într'o mai mare încurcătură, pricinuită, chiar de acei chemaţi să-l ajute.

De aceea câteodată apar, în aceeaşi vreme, doi duci, pentru acelaşi ţinut. Unul din ei supraveghea pe celalt sau amândoi se spionau între ei şi raportau autorităţii centrale.

În asemenea împrejurări, în care Bizantinii cu ajutorul Cumanilor bat pe Pecenegi la Leburnion, în Aprilie 1091, este trimis, ca al doilea comandant de Paristrion, Leon Nikerites. Celălalt era Georgios al lui Dekanos, nesigur şi suspectat la Byzanţ [1].

« Bandele de Cumani ale lui Tzeglu-Han, nimicite la 1086, tăbărîseră pe D u n ă r e, dar Alexios Comnenul pornise împotriva lor » [2], pentru ca cinci ani mai târziu, să-i găsim alături contra Pecenegilor care năvăliseră în Tracia, de unde sunt bătuţi şi alungaţi. Flota bizantină stăpânea Dunărea. Cumanii, la rândul lor, fac şi ei necazuri imperiului, căci la 1148 Manuel I Comnenul trece Dunărea pe la Demnitzikos (Zimnicea de azi), îi ajunge la Tennorum (în Teleorman) şi îi bate [3].

Organizarea cumană a lăsat nume şi în vechea organizare a principatului muntean, după cum, la îndemnul lor, pare a fi luat naştere Statul bulgar dela Târnova *« pe care l-au apărat şi ajutat »*. *« Prin tovărăşia cu cei din muntele dela Argeş şi Muscel,*

Fig. 7. — Hârşova. Piatră sculptată, încastrată la temelia zidului turnului comandantului.

ei au putut da Românilor un impuls către alcătuirea Domniei, care dela Borciu Cumanul a putut trece prin Seneslav şi a lui la Basarabă cel cu numele cuman» [1].

Goniţi de Tătari în 1241, *Cumanii* se refugiază în Ungaria, întemeind Cumania Mare şi în Dobrogea (Cumania Mică) unde

[1] N. Bănescu, *Paristrion. Analele Dobrogei* II, no. 3.
[2] Idem. *Ducatul de Paristrion. Dobrogea.* 1928.
[3] *Ibid.*

[1] N. Iorga, *Imperiul Cumanilor şi Domnia lui Basarabă.* *Mem. Acad. Rom.* S. III, I, VIII, Mem. 3, p. 5.

se creştinează, dând naştere, prin amestecul cu alte populaţii, Găgăuţilor de astăzi, după unele păreri [1]. O parte dintr'înşii se pierd în Bulgaria [2].

Luptele date de Unguri împotriva lor au trecut în legendele zugrăvite pe zidurile bisericilor catolice din Ardeal [3].

VLAHII

De acum în colo apar în roluri de frunte *Vlahii*, al căror număr impresionează şi a căror valoare militară începe a fi preţuită de imperiul bizantin.

Cronicarii îi semnalează la diferite ocazii nu atât singuri cât mai ales alături de alţii cu cari luptau alături, sau împotriva Bizantinilor, după împrejurări.

Ei vorbesc de Vlahii pontici de pe lângă *Anchialos* şi Bizye, în anii 1095 [4]. Ana Comnena aminteşte prin anii 1086, 1091, chiar de formaţiuni vlahe la Dunăre, sub conducerea unor căpetenii ca Saccea (de unde Isaccea), Seslav, Chalis şi Tatul [5]. Manuil Comnenul îşi adună de aici numeroase oşti valahe cu care luptă împotriva Ungurilor în 1166 [6].

Dependenţa Ducatului de Paristrion de Byzanţ şi ridicarea oştilor de Vlahi din aceste părţi arată stăpânirea efectivă a acestor locuri de către o populaţie românească, a cărei vitalitate, în această vreme, în care nu se făcea distincţia între neamuri, este remarcabilă.

Imperiul bizantin pierde sprijinul Vlahilor, care se ridică împotriva dărilor împărăteşti şi împreună cu Bulgarii întemeiază un nou stat: imperiul româno-bulgar.

Interpunerea noului stat între ducatul de Paristrion şi Byzanţ face ca legăturile dintre ele să slăbească fără ca să fie rupte cu desăvârşire, mai ales în ce priveşte litoralul care putea fi legat de imperiu pe cale maritimă. Domnul Zagorei, cum este numit împăratul Ioniţă de cronicarii bizantini, stăpânea partea de răsărit a Bulgariei de astăzi, fără cetăţile maritime care împreună cu partea apuseană a Bulgariei, inclusiv Sofia, erau în mâinile imperiului bizantin [1].

Cronicarii francezi ai imperiului latin de răsărit (1204—1261) ca Geoffroy de Ville-Hardouin şi Henri de Valenciennes vorbesc de Asăneşti, iar despre *Vlahii* şi *Cumanii* lui Ioniţă cari au prins şi au închis, pentru ca mai apoi să-l omoare, pe Balduin de Flandra, « vorbeşte cronica rimată a cuceririi Constantinopolului de către Frânci, a lui *Philippe Mouskes*, episcop de *Tournay* (1274—1282) » [2].

Despre firea lor şi despre felul cum a ştiut *Vlahii* să înduplece pe împăratul bizantin ni-a lăsat însemnări cronicarul *Nicetas Choniates*.

El ni-i înfăţişează ca pe nişte adevăraţi stăpâni ai ţărmurilor Mării Negre, pescari pe marginea Dunării, plugari între Dunăre şi Balcani, ciobani sprinteni şi destul de iscusiţi la vorbă pentru a face pe împăratul bizantin să le dea pace şi să se întoarcă la Constantinopol [3].

Ca şi cronicarii francezi de mai sus, Ansbertus, cronicarul expediţiei cruciate a lui Frederic Barbă-roşie, dă ştiri preţioase despre « Vlahia lui Asan », arătând că Vlahii se întindeau spre Dunăre până la vărsarea ei în mare [4].

Un călugăr numit Vilhelm de Rubruquis, trimis în 1253 la Tătari, cu misiunea de a-i cerceta, spune că Tătarii stăpânesc Vlahia lui Asan, ca şi Bulgaria Mică, care le plăteşte tribut [5].

Ca să ne dăm seama de teritoriul stăpânit în acest timp de Vlahi, e bine să ne amintim de Vlahiile din Sudul Dunării care erau:

Vlahia Albă, a Asăneştilor, între Balcanii răsăriteni şi gurile Dunării, *Vlahia Mare* în Tesalia, *Vlahia Mică* în Pind, *Vlahia de Jos* în Epir, la care se mai poate adăogi Vlachia de lângă Salonic, pomenită de Ansbertus şi Vlahia Neagră dela Nordul Dunării.

Numărul cel mare al Vlahilor, pontici mai ales, a impresionat în aşa măsură pe împăratul Andronic Paleologul încât acesta, de teamă ca nu cumva Vlahii să se unească

---

[1] C. Brătescu, *Populaţia Dobrogei. Dobrogea. Cincizeci de ani de viaţă românească*, 1928, p. 219.
[2] *Ibid.*, p. 219.
[3] Victor Brătulescu, *Biserici din Transilvania, Biserici întărite. Bul Com. Mon. Ist.* XXX, fig. 14.
[4] Al. Arbore, *o. c.*, p. 247.
[5] *Ibid.*
[6] *Ibid.* şi N. Bănescu, *Paristrion. Analele Dobrogei*, II, 3.

[1] C. Brătescu, *Populaţia Dobrogei. Dobrogea*, p. 214.
[2] *Ibid.*
[3] *Ibid.*, p. 214.
[4] *Ibid.*, p. 217.
[5] *Ibid.*, p. 218. Idem, *Analele Dobrogei*, an. II, no. 4, p. 509.

cu Sciții (Rușii) sau cu alți năvălitori, împotriva Bizantinilor, hotărăște să-i treacă în Asia Mică. Din această pricină se produce o stare de enervare în imperiu, pagubele Vlahilor în turme și oameni sunt destul de mari, până când, cu mari sacrificii și plătind mari sume de bani, izbutesc să-și răscumpăre dreptul de a rămânea în locurile natale [1].

V

EPOCA ROMÂNEASCĂ

Invazia tătară întâmplată în 1241 a turburat adânc vieața popoarelor Europei răsăritene și centrale. Ea a fost ca o viitură de ape mari care îneacă suprafețe întinse și care se trag la matcă pe încetul.

În fața primejdiei comune, popoare de rasă și de credințe deosebite se unesc și izbutesc în cele din urmă să-i birue și să-i alunge.

Bătuți la *Olgerd*, la gura Nistrului, de marele principe al Litvaniei, trei șefi tătari se refugiază în Dobrogea, cam prin 1330, în vremea în care în văile prăpăstioase ale Carpaților Românii băteau armatele ungurești ale lui Carol Robert de Anjou.

O mare expediție ungaro-română se pornește la 1343 împotriva Tătarilor cari sunt alungați peste Nistru. Cam în aceeași vreme un arhonte Vlah, *Balică*, stăpânește la Cavarna [2].

El dă ajutor pretendenților la tronul Byzanțului, trimițând o armată de călăreți sub comanda a doi generali: *Teodor* și *Dobrotici*.

Dobrotici se însoară cu fiica unui demnitar bizantin și în această calitate primește comanda cetății Midia, lângă Marea Neagră. După vreo patru ani el apare ca despot bizantin la Cavarna, stăpânind în numele imperiului bizantin, statul care se întindea dela cetatea Emona, de lângă capul Emineh, până la gurile Dunării, având reședință la Caliacra.

Dobrotici moare în 1385, iar pentru moștenirea lui se luptă Dan, fratele lui Mircea cel Bătrân, și Sișman, țarul Bulgarilor.

Prin mama sa, Calinichia, de neam bizantin, Mircea se socotește îndreptățit să ia

[1] *Ibid.*, p. 219.
[2] C. Brătescu, *o. c.*, p. 221.

moștenirea lui Dobrotici, în anul următor, 1386.

În titlul său Mircea este numit și despotul cetății Dârstorului, cum era firesc, după vechea titulatură a înaintașilor săi în acest ținut.

Titlul acesta, care e bine a fi repetat, mai ales pentru ceea ce încă de atunci reprezintam noi în aceste părți [1], *dovedește orientarea firească în cursul văilor, spre mare, a unei puternice și viguroase națiuni, aceea din care facem parte.*

Fig. 8. — Hârșova. Friză de colț. Sculptură romană în piatră, descoperită în săpăturile din 1939.

Asupra lui Dobrotici, al cărui nume regretatul Bogrea îl derivă din Dobrotă, nume cuman ca și al fratelui său *Balica*, derivat din cumano-turcescul balyk (pește) nume ce se întâlnesc și în onomastica românească, arată legătura dintre cele două popoare conlocuitoare: *Cumanii și Românii* [2].

Stăpânirea lui Mircea în aceste locuri este curmată de invazia turcească, în 1416. Noua stăpânire avea să dureze mai bine de patru sute de ani, în care timp, ținutul înfloritor de odinioară avea să decadă repede. Numai după aproape treizeci de ani de stăpânire otomană, refugiații din lupta dela Varna trec printr'un adevărat deșert pentru a ajunge la *Hârșova*, pe unde au trecut Dunărea în Muntenia, în 1444.

Vadul dela Hârșova, ca și cetatea își recapătă valoarea de punct strategic, din antichitate. Dar în același timp, pe malul

[1] N. Iorga, *Istoria Românilor*, București, 1937, vol. III, p. 291.
[2] V. Bogrea, *Note de prosopografie dobrogeană. Analele Dobrogei.* An. II, no. 1, pp. 41—42.

din față, la vărsarea Ialomiței, se ridică pe locul de odinioară al castrului roman, Cetatea de Floci, numită astfel după comerțul cu lână nedărăcită pe care îl făceau aici mocanii ardeleni. Cetatea aceasta putea servi ca adăpost și punct de plecare pentru acei cari, în vreme de iarnă, ar fi atacat *Hârșova* pe ghiață, după obiceiurile din străvechi timpuri. Ștefan cel Mare în atacurile date împotriva Muntenilor, ajunge și la cetatea de mai sus pe care o arde în 1470 [1].

MIHAI VITEAZUL

Dunărea și cetățile de pe marginea ei își recapătă însemnătatea tactică și strategică în vremea lui Mihai Viteazul care atacă imperiul otoman în mai multe puncte, după ce mai întâi pune stăpânire pe capetele de pod de pe țărmul stâng al Dunării. Repeziciunea cu care dă loviturile uluește pe Turci și încurajează pe oștenii lui Mihai cari răsar acum la *Hârșova*, acum la *Silistra*, acum la *Siștov* etc.

La 10 Decemvrie 1594 Mihai trimite pe un căpitan al său, pe Albert Kiraly, cu o ceată, la Cetatea de Floci, pe care o arde alungând dintr'însa pe Turcii jefuitori ai ținutului [2].

La 30 Decemvrie același căpitan atacă Siștovul. Măsura aceasta o ia Mihai pentru a opri pe hanul Tătarilor de a trece pe aici, iar trecerea spre Siștov și atacul de acolo este chizbuit pentru a opri năvala altor Tătari de peste Dunăre [3].

După alungarea Turcilor din Cetatea de Floci, la 1 Ianuarie 1595, în ziua de Anul Nou, Mihai poruncește să se atace *Hârșova*. Lupta se dă pe ghiață în fața cetății, Românii comandați de frații Buzești, Preda Spătarul și Radu Comisul, iau prăzi mari. Două mii de Turci sunt puși pe goană de 360 de Români [4].

Între cetățile arătate de harta italiană a lui Francesco Tosi, apărută la Florența în 1595 « *anul biruinții lui Mihai asupra Turcilor, este arătată și Hârșova cu numele Corsov* » [1].

« *La 24 Octomvrie 1596 Hanul își ridică tabăra dela « Hârstov » sub care am putea înțelege Hârșova* ». Folosirea acestui punct de către Tătari era cu atât mai îndreptățită cu cât numai cu câteva luni mai înainte, aici se produsese atacul Românilor.

Urmașul lui Mihai Viteazul, Radu Șerban, urmează în totul sistemul de luptă al înaintașului său. El atacă cetățile de pe marginea Dunării în Februarie 1603, înainte de a se desgheța Dunărea. După atacul Silistrei trimite pe Gheorghe Raț împotriva *Hârșovei*, de unde acesta izbutește să atace pe Turci cari fug până la Bazargic [2].

Cu aceasta se încheie perioada de lupte dintre Români și Turci pentru stăpânirea Dunării. Ele vor fi reluate numai peste aproape trei sute de ani, când Dunărea intră, așa cum e firesc, sub stăpânirea noastră românească.

Vadul dela *Hârșova* este folosit însă ca și mai înainte. La 1691 Tătarii lui Calga trec pe aici, pentru ca împreună cu Brâncoveanu, pe care îl întâlnesc la Cetatea de Floci, să pornească în urmărirea generalului Heissler.

În perioada de încleștare războinică dintre Ruși și Turci, între anii 1770—1829, Rușii treceau des la *Hârșova* după pradă.

Colonelul rus Domașev trece în 1771, și se întoarce cu prizonieri și tunuri. În 1773 generalul Romanzoff, după un atac împotrica cetății *Hârșova*, apărată de 10.000 Turci, în frunte cu Osman Pașa, izbutește s'o cucerească destul de greu [3].

Timp de aproape un secol după aceste întâmplări, Dobrogea rămâne liniștită dinspre partea războaielor. Elementul românesc se coboară spre mare, înaintând încetul cu încetul și întărindu-și stăpânirea pământurilor. Împrejurările politice din Țara Românească, mai ales, îi fac pe unii să emigreze în aceste părți, iar străvechiul obiceiu al mocanilor din Ardeal de a-și mâna turmele la iernatic, în aceste regiuni cu climă dulce, nu fac

[1] Mihai Costăchescu, *Arderea Târgului de Floci și a Ialomiței în 1470*, Iași 1935, p. 8.
[2] I. Sârbul, *Istoria lui Mihai Viteazul*, București 1904, I, p. 210; N. Iorga, *Istoria armatei românești*, București 1930, vol. I, pp. 13—14.
[3] A. Veress, *Campania Creștinilor în contra lui Sinan Pașa*. Mem. Acad. Rom. Sec. Ist. S. III. I. IV.
[4] I. Sârbul. o. c., p. 210; N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1935, I, p. 150.

[1] N. Iorga, *Știri noui despre sfârșitul sec. al XVI-lea românesc*. Mem. Acad. Rom. Sec. Ist. III, T. XIX. Mem. 2, p. 8, pl. V.
[2] N. Iorga, *Istoria armatei românești*, Buc. Ed. II, vol. II, p. 89; V. Motogna, *Războaiele lui Radu Șerban* (1602—1611). Mem. Acad. Rom. Sec. Ist. S. II. T. VI. Mem. 11, pp. 22—23.
[3] Dan M. Iliescu, *Cetatea de Floci*, București 1930, pp. 40—41.

altceva decât să întărească elementul românesc statornic aşezat în Dobrogea.

În 1603 Românii din Dăeni se împotrivesc lui Radu Şerban, ridicându-se cu armele şi alungându-i oştile de aici, fiindcă ei vedeau într'însul, nu pe Domnul român, ci pe repezentantul împilatorilor poporului, din pricina cărora emigraseră la Dăeni [1].

Călători străini ca negustorul bolognez Thomaso-Alberti, menţionează în 1612, un sat românesc în interiorul provinciei, Straggia (Straja).

La 1659, episcopul catolic bulgar, din Nicopole, Filip Stanislavici, arată că la Babadag pe lângă Turci sunt *Valahi*, Bulgari şi Greci, iar către sfârşitul secolului al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir vorbind de satul *Alibeg*, în care sunt peste o sută de muncitori creştini, pomeneşte de obiceiul acestora de a sărbători pe Sf. Foca la 22 Iulie. Tot el ne spune că proprietarii turci foloseau plugari români, arătând între locuitorii Silistrei pe Români, cari împreună cu alţi creştini, întrec în număr pe Turci [2].

Fig. 9. — Hârşova. Zidul de miazăzi care face legătura între două stânci.

Secolul al XVIII-lea va deschide noi probleme din pricina ridicării imperiului *rusesc a cărui ţintă era şi a rămas de a cuceri Constantinopolul* din mâinile Turcilor. Pentru a ajunge acolo însă, în faţa Ruşilor, stătea imperiul austriac şi diplomaţia apuseană.

În vederea evenimentelor ce aveau a se desfăşura aici, statele majore ale armatelor ruseşti şi austriace au luat măsuri să se ridice hărţile locurilor în care aveau să se dea luptele: Moldova, Ţara Românească şi Dobrogea.

[1] N. Iorga, *Istoria Armatei Române*. Ed. II, Bucureşti 1930, vol. II, 89. Idem, *Studii şi Documente*, IV, pp. 114 117. Idem, Un isvor cu privire la Mihai Viteazul şi Radu Şerban. *Mem. Acad. Rom. Sec. Ist.* S. III. T. XII. Mem. 9, p. 13. V. Motogna, *Războaiele lui Radu Şerban* (1602—1611). *Mem. Acad. Rom. Sec. Ist.* S. III. T. VI. Mem. 11, pp. 22—23.

[2] *Ibid.*, p. 226.

Se cunoşteau până atunci un număr de hărţi, datorit unor învăţaţi români.

Harta lui Constantin Cantacuzino tipărită în 1700, la Padova, cu nume greceşti. Aceasta a fost folosită de Del Chiaro, care dă o copie mai mică, a hărţii lui Cantacuzino şi a fost prelucrată de Hrisant prin 1702—1705. Dimitrie Cantemir înfăţişază şi el harta Moldovei din 1710—1711 [1].

Marsigli, fost ofiţer în armata austriacă, ridică harta Dunării până la 40 km. de Giurgiu, lăsând porţiunea dinspre mare.

Între 1769—1774, în timpul războiului, Statul major austriac încearcă ridicări de hărţi în Moldova, Ţara Românească şi Dobrogea.

Harta aceasta este cea reprodusă în 1835, în care *Hârşova* apare ca *Girschow*, după fonetica rusească H = G.

Generalul german Bauer, din serviciul armatei ruseşti, scoate în 1781, o hartă, în trei sute de exemplare, în care Dobrogea este foarte bine înfăţişată.

La 1782, Lauteree studiază Dunărea dela Rusciuk la Mare, ridicând şi harta, care întregeşte în acest fel pe a lui Marsigli [2].

[1] N. Docan, *Lucrările cartografice privitoare la războiul din 1787—1791. Mem. Acad. Rom.* S. II. Tom. XXXIV.

[2] *Ibid.*

Hărțile din acest secol întregesc cu nume proprii prezența și distribuția elementului românesc în Dobrogea [1].

Războaiele ruso-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea răscolesc și Bulgaria, de unde pornesc mulți Bulgari, certați cu autoritatea turcească să-și găsească un refugiu în Dobrogea, care ajunge drumul de *aus den Jahren 1835 bis 1839, Berlin, 1841*, p. 162, arată că în *Hârșova* mai rămăsese 60 de case. Asupra pustiirilor aduse de războiul Crimeii se poate cita C. Allard, *La Bulgarie orientale*, ca și călugărul rus Partenie căruia locuitorii români i se plâng de aceste neajunsuri la care se adăogă mai apoi ciuma, care pustiește ce mai rămâne [1].

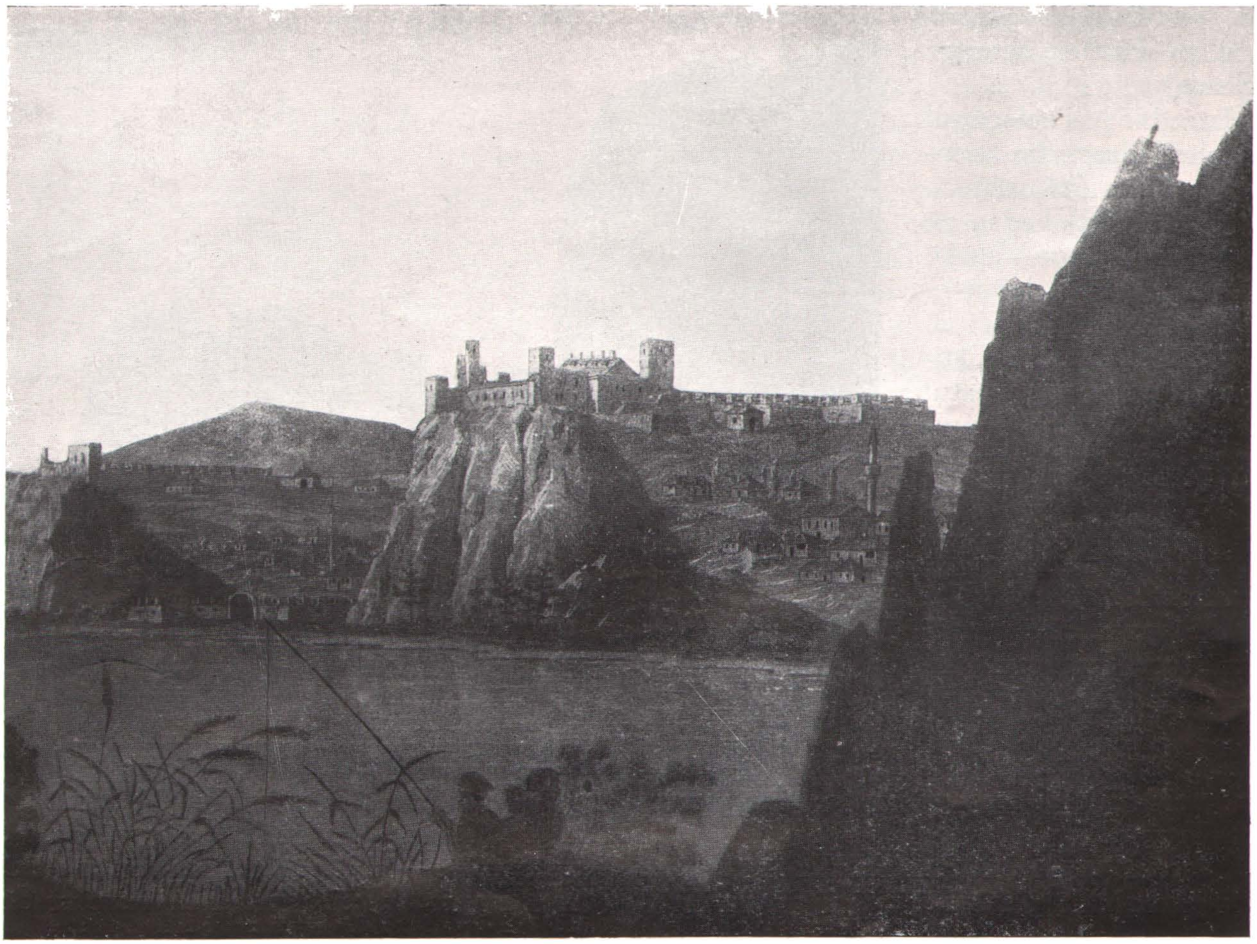

Fig. 10. — Hârşova. Vederea cetăţii la 1826. După o stampă contemporană.

trecere al oștilor celor două împărății.

Pustiirea provinciei este un fapt confirmat de toți cei cari au călătorit pe aici după războaiele amintite.

Moltke, în a sa *Campagne des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828—1829* și un ofițer turc din această perioadă o înfățișază ca atare [2]. *F. Ritter*, în *Briefe über Zustände und Begebenheiten in der Türkei,*

[1] C. Brătescu, *o. c.*, p. 229.

[2] *Ibid.*, p. 229. Căpitanul M. D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, p. 921.

În 1809 armatele țarului « comandate de contele Prosorski și mai apoi de prințul Bragation », cuceriau Isaccea, Babadag, Măcin, *Hârșova* și Constanța [2].

În ziua de 25 Iunie 1828, misiunea din care făcea parte Hector de Béarn [3] poposește la Kara-Su, unde află de căderea *Hârșovei* și a Constanței în mâinile Rușilor.

[1] *Ibid.*, p. 230 și urm.

[2] A. Oțetea, *Contribution à la question d'Orient. Academie Roumaine. Études et Recherches* IV, 1930, p. 149.

[3] Hector de Béarn, *Quelques souvenirs d'une campagne en Turquie*, Paris 1828. În *Analele Dobrogei* IX, vol. II, p. 194.

Asupra bogăției malurilor Dunării observă Boucher de Perthes, care, zărind zidurile în ruină ale cetății *Hârșova, amintește de vechiul Carsium « în preajma căreia Rușii și Turcii și-au încercat de multe ori puterile »*. El mai observă o tabără de corturi, herghelii de cai mici dar foarte viguroși « cirezi de boi și cârduri de porci » [1].

vară pentru strângerea fânului, în vederea iernării.

Când statul maghiar a luat măsuri să nu se mai strice ogoarele, mulți dintre acești păstori au rămas în Dobrogea.

Numărul lor se socotește a fi fost cam de 200.000 de suflete.

Ei se încuscresc cu *Dicienii* și fac agricultură, pe ruinele vechilor sate întocmesc

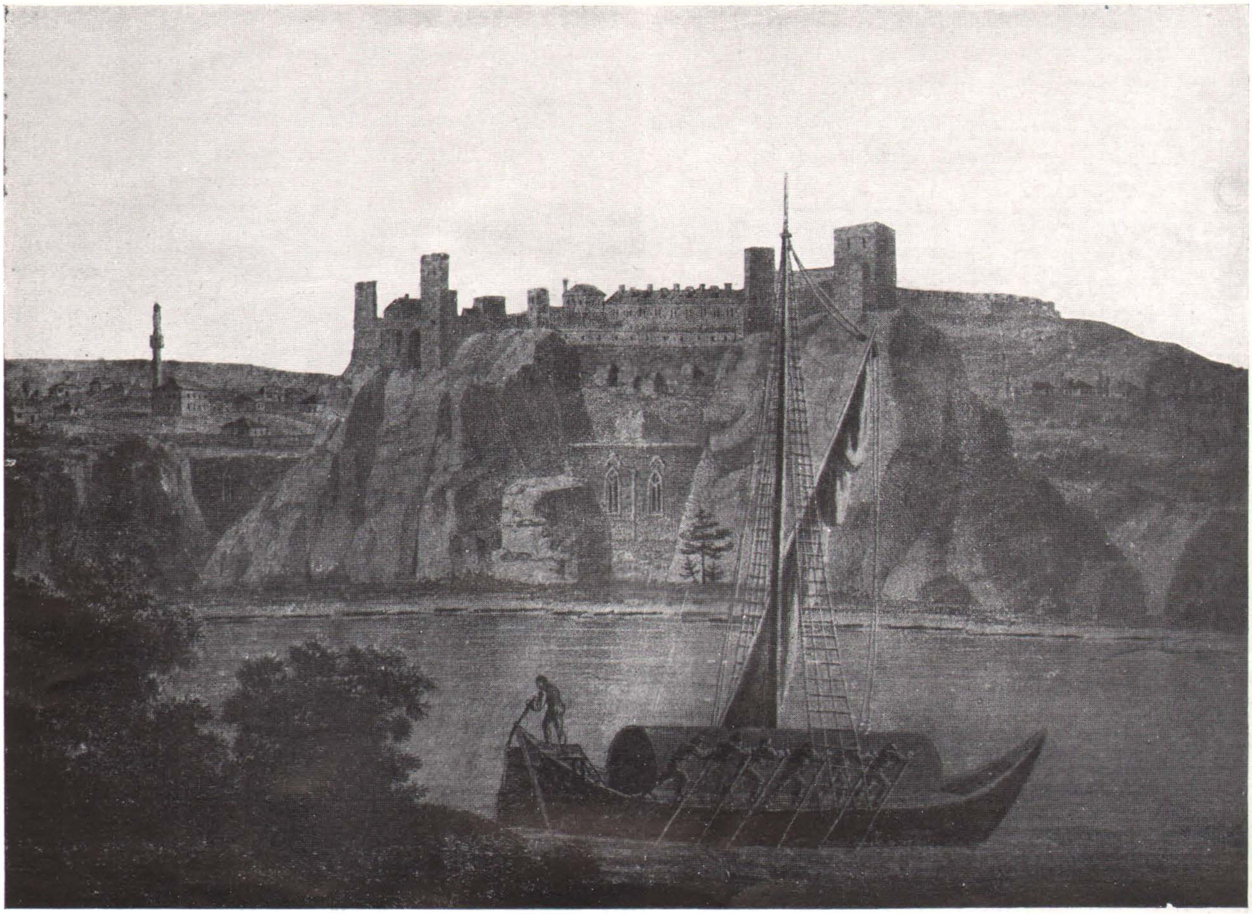

Fig. 11. — Hârşova. Vederea cetăţii la 1826. După o stampă contemporană.

Cu toate aceste nenorociri ce se abat asupra provinciei « permanența » elementului românesc se poate constata prin *Dicieni* (plugari români), prin pescarii dela Turtucaia până la gurile Dunării, pe ambele maluri, mult mai vechi decât Lipovenii și Rușii, prin păstorii ardeleni dela Săcele, Săliștea, Tilișca, Galeș, Rășinari, Poiana și Bod cari veneau cu turmele la iernat în Dobrogea, unii rămânând și peste

altele, ocupă plășile *Hârșova, Medgidia* și Constanța, întemeiază mânăstirea Cocoș. Cam pela 1850 numărul oilor acestor ciobani se ridică la 1.000.000 care cutrereau toată Dobrogea mergând până spre Varna.

Concluzia care se impune este aceea pe care o trage profesorul C. Brătescu: « *Permanența elementului român în Dobrogea în toate timpurile este un fapt real. Această permanență se explică prin rolul antropogeografic pe care a trebuit să-l joace provincia față de drumurile ce treceau prin ea sau duceau către ea. Dacă pentru alte neamuri cari au circulat dela Sud la Nord*

[1] Boucher de Perthes, *Voyage à Constantinople par l'Italie, la Sicilie et la Grèce, retour par la Mer Noir, la Roumélie, la Bessarabie russe, les Provinces danubiennes etc.* Paris 1853. Traducere de I. Cornea. *Analele Dobrogei*, an. IV, no. 2.

și dela Nord la Sud, Dobrogea a fost numai o poartă sau o porțiune dintr'un drum mai lung — pentru Românii din Carpați, Dobrogea este însuși termenul final al drumurilor lor, care toate se concentrează spre acest pământ » [1].

Războiul din 1877 pune capăt stăpânirii turcești în aceste locuri cărora li se deschide o nouă eră.

După abuzurile lui Said Pașa care este destituit pentru amenințarea cu distrugere a orașului Tulcea, pe baza unui ordin fals, este numit pașă la Tulcea, Fahri bei. Acesta vine în ziua de 7 Aprilie 1877, dar pleacă a doua zi din cauza războiului. La 10 Aprilie Rușii intră în Măcin, la 12 Aprilie sunt la Tulcea, iar după un an și jumătate, la 14 Noemvrie 1878, trupele române, comandate de generalul Angelescu, iau în stăpânire orașul, fiind primite cu mare entuziasm de mitropolitul Nichifor, consulul francez Emil Langlé și de fruntașii români Costache Boambă, fost judecător sub Turci, Nedelcu Gâscă, Petre Uzumtoma, Mihalache Petrescu, Vasile și Mihalache Sotirescu, precum și alții [2].

Fig. 12. — Hârşova. Pietre romane.

Concluzii. Cetatea Hârșovei de care ne-am ocupat în studiul de față, reprezintă prin așezarea ei un punct strategic la o răspântie de drumuri terestre și fluviale și se încadrează ca bastion a unei cetăți imense care este Dobrogea însăși. (Pl. III). După cum podișul Ardealului reprezintă pentru Români cuibul de apărare împotriva atacurilor din Nordul și Vestul Țării, tot astfel Dobrogea este cetatea din care țara poate fi apărată împotriva atacurilor dela Sud și dela Nord-Est.

Din punct de vedere etnic Dobrogea este pământul spre care se îndreaptă, urmând cursul văilor, populațiile carpatice prisoselnice încă din cele mai vechi timpuri. Ea nu poate fi stăpânită decât de aceste populațiuni carpatice a căror permanență n'a fost întreruptă de nicio stăpânire străină, oricât de aspră și oricât de îndelungată ar fi fost acea stăpânire.

Direcția normală a drumurilor ei este Vest-Est dela uscat la mare ca o continuare a marilor drumuri de comerț din Vestul și Nord-Vestul Europei către Orientul asiatic.

Odinioară peninsulă, înconjurată de trei părți de apele Mării Negre și legată de Continent printr'un istm, spre cotul Carpaților, apele saline ale Mării Sarmatice și-au lăsat urme la Amara, la Lacul Sărat și în alte locuri pe șesul dintre Carpați și Dunăre [1].

Despre această cetate care este Dobrogea, acel care i-a cercetat cu mai multă competență vechile cetăți, Vasile Pârvan, scrie: « *Dobrogea e o cetate. Zidurile ei sunt malul înalt al Dunării și Mării. Șanțurile ei cu apă sunt Dunărea și Marea. Iar la Miazăzi râpele adânci, care despart Dobrogea noastră de Delioramnul turco-bulgăresc fac a patra lature întărită a mărețului nostru fort de flanc. Ca orice fel de cetate, veche ori nouă, Dobrogea are un mare*

[1] C. Brătescu, *o. c.*, p. 235.
[2] *Analele Dobrogei* IX, vol. II, 1938, pp. 336—338.

[1] C. Brătescu, *Mișcări epirogenetice și caractere morfologice în bazinul Dunării de Jos. Analele Dobrogei*, an. I, no. 4, p. 593.

ţinut deschis, pe care îl priveghiază şi-l apără de jur împrejurul ei».

Este câmpia munteană, sudul Moldovei şi Basarabiei şi prelungirile joase ale podişului Deliormanului.

Ea nu poate fi stăpânită decât de cei din Nord iar de cei din Sud numai în cazul când au şi stăpânirea şesului muntean, al Moldovei şi Basarabiei.

«*Luarea în stăpânire a Dobrogei, care, în trecutul istoric înseamnă: ţărm grecesc de mare, ţărm românesc de Dunăre, drum turcesc pentru oşti prin mijloc, se înfăţişează ca un lucru nenatural, adus de împrejurări neaşteptate. O mai atentă observare a împrejurărilor arată că nu e aşa. România a putut să nu ceară această întindere teritorială, poporul românesc, Mo-*

Fig. 13. — Hârşova. Vedere. In fund şcoala şi biserica.

Lucrul l-au observat şi cei din vechime cari i-au zis Sciţia Mică, iar Romanii au despărţit-o de Tracia prin valuri, ca şi de Sciţia prin valurile din Basarabia şi Moldova.

«*Domnii Ţării româneşti în veacul al XIV-lea şi al XV-lea au ascultat de aceste legi ale pământului scitic*» cuprinzând gurile Dunării şi Sudul Basarabiei.

Luptele date de Germani contra noastră urmează linia Romanilor cu etapele acestora marcate de valuri».

Iar pentru rostul Românilor în aceste locuri regretatul profesor Iorga scrie:

canul, Cojanul, au pretins-o prin desvoltarea însăşi a necesităţilor istorice» [1]. La 1826, înainte de pacea de la Adrianopol, încheiată în urma războiului ruso-turc cetatea se prezinta încă destul de bine. Ea a fost distrusă de Turci, în 1829, din pricina condiţiilor tratatului care îi obliga la aceasta. (Fig. 10, 11).

Prin grija domnului V. Cotovu, fostul director al Şcolii primare din localitate,

[1] N. Iorga, *Români şi Bulgari în Dobrogea*. Câteva simple observaţii nouă. *Dobrogea*, Bucureşti, 1928, p. 259.

s'au adunat cu pietate o mulțime de obiecte care dovedesc trecutul Hârșovei și al altor localități din împrejurimi. Risipirea acestui muzeu în războiul din urmă nu l-a descurajat ci l-a îndârjit pe d. Cotovu care și-a refăcut colecțiile și le-a așezat din nou în primitoarea dumisale casă.

Pentru a servi de îndemn învățătorilor și elevilor d. Cotovu a așezat pietrele vechi în grădinița din fața școlii. (Fig. 12).

Este aici și tradiția lăsată de tatăl dumisale prin a cărui stăruință s'a ridicat școala încăpătoare și frumoasa biserică a orășelului. (Fig. 13).

Intr'un studiu viitor vom arăta rezultatele săpăturilor începute în vara anului 1939.

RÉSUMÉ

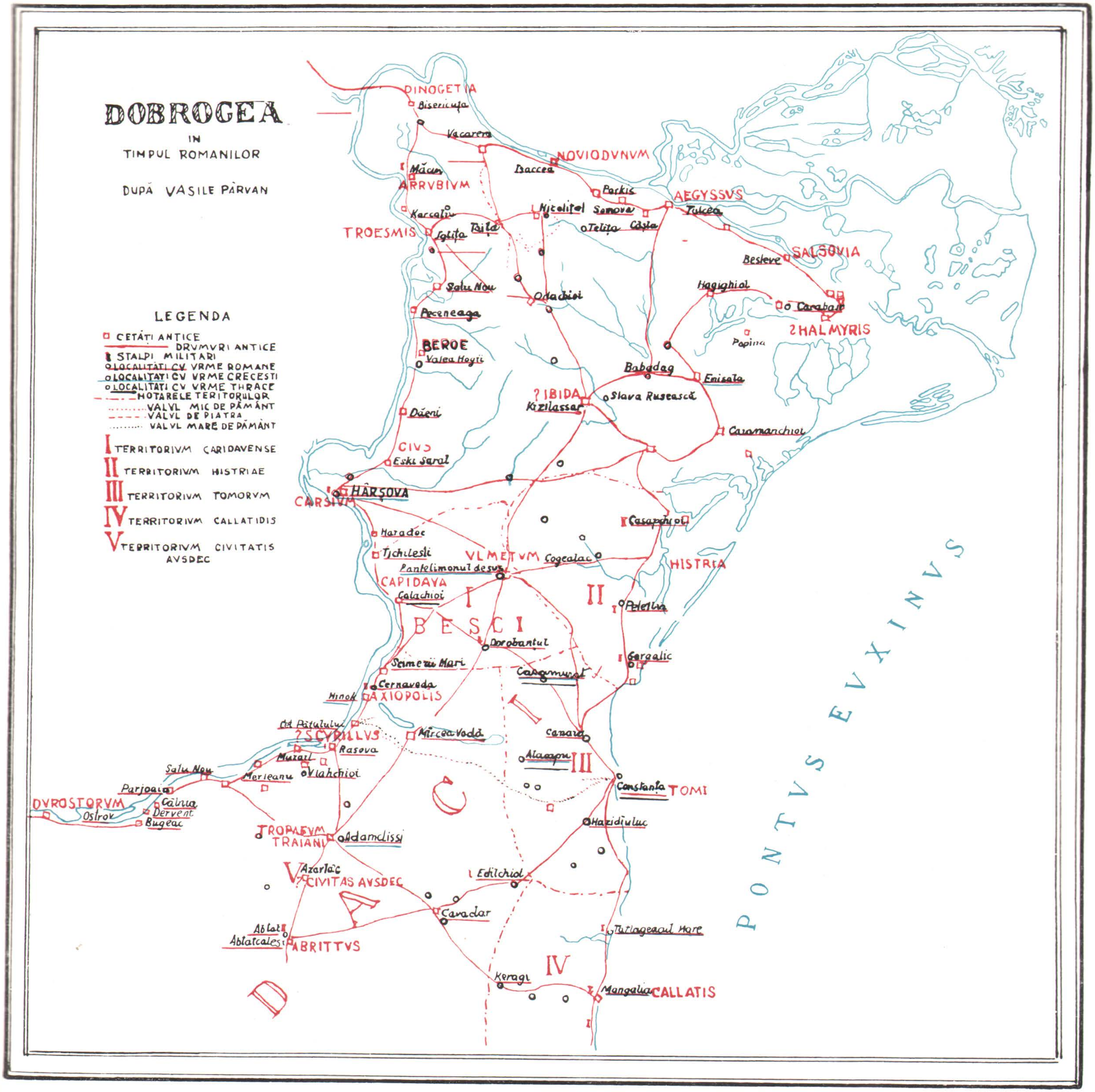
LE CHATEAU DE HÂRȘOVA, L'ANTIQUE CARSIUM

Il s'agit de la fondation, de la situation et de l'histoire du chateau de Carsium. Fondé probablement au IV-e siècle a. Chr. le chateau de Carsium fût utilisé au décours des siècles par les Romains, les Barbares, les Byzantins, les Turcs, les Roumains et les Russes.

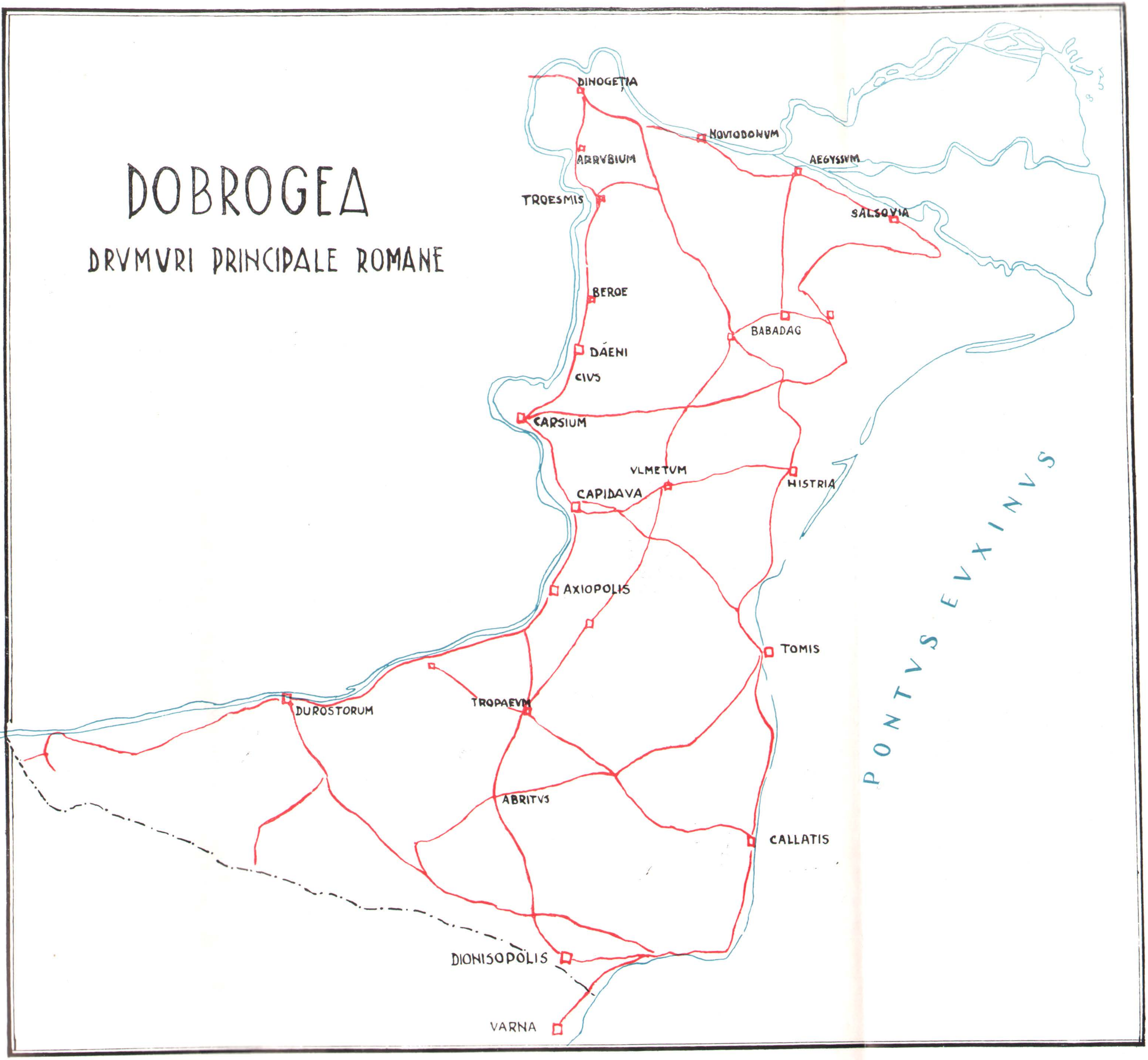
L'endroit où il se trouve situé, au sommet d'un rocher, au bord du Danube, face à l'embouchure de la Ialomița, à l'endroit ou se réunissent les eaux des marais formés par le Danube, au croisement des routes de comunications terrestres et fluviales, a contribué a en faire un point fortifié dès les temps les plus reculés.

Ceci explique la concurrence et les luttes entre Romains et Daces, Byzantins et Barbares, Turcs et Roumains, Turcs et Russes.

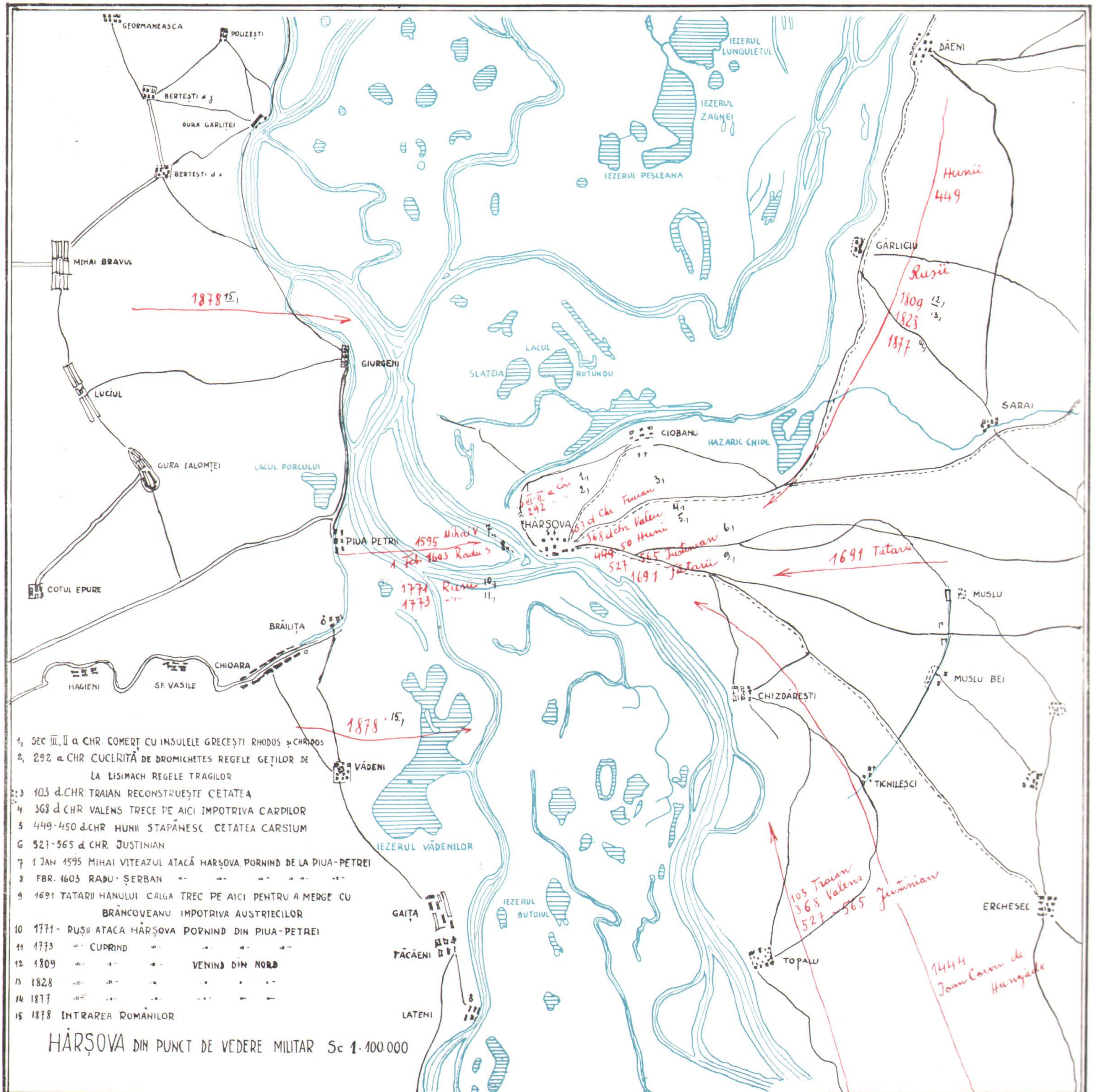
Ci joint des illustrations et des planches explicatives: vues de sculptures romaines découvertes aù cours des fouilles, de résultat de ces fouilles sera publié dans une prochaine étude.

Drumurile, valurile şi cetăţile Dobrogei în epoca romană.

Drumurile şi cetăţile principale ale Dobrogei în epoca romană

Hârşova folosită ca punct strategic în decursul timpurilor.